

ГАЛИЦЬКИЙ ЛІТОПИС КІНЦЯ ХVІІІ СТ.

В публікації вводиться до наукового обігу невідома пам'ятка літописання ранньомодерного періоду – Галицький літопис кінця ХVІІІ ст. Автор твору священник церкви Св. Миколая на передмісті Галича о. Петро Горбачевський (1728–1790). В публікації аналізуються обставини постання тексту, особа автора, історичні відомості (від Хмельниччини до 1794 р.), релігійні явища і події, природні катаклізми, національні аспекти взаємин тощо. Галицький літопис кінця ХVІІІ ст., написаний живою руською (українською) мовою, відображає національно-релігійний контекст епохи, коли священники на галицьких землях залишалися чи не єдиними представниками духовної та інтелектуальної еліти руського (українського) народу.

Ключові слова: Галич, Галицький літопис, літописання, о. Петро Горбачевський, церква Св. Миколая у Галичі, національні взаємини.

Друга половина ХVІІІ ст. – переломний період в історії регіону Центрально-Східної Європи. Політичні тенденції, що проявлялися протягом попередньої епохи в послабленні Речі Посполитої і Османської Порти з одночасним посиленням інших держав, насамперед Пруссії та Російської імперії, знайшли свій вияв у кардинальних тектонічних змінах кордонів. Річ Посполита зникла з політичної мапи внаслідок трьох поділів, які здійснили Пруссія, Росія та Австрія. А потужне посилення Росії позначилося на зникненні автономії козацької Гетьманщини, зовнішнім виявом якого стало знищення Запорозької Січі. Одночасно Османська Порта катастрофічно втрачала позиції у цьому регіоні Європи внаслідок російсько-турецьких воєн. Останній символ їхньої присутності – васальне Кримське ханство – спочатку під тиском Росії проголосило незалежність, а потім увійшло до складу цієї держави, і його окупували російські війська.

Провінційне на той час місто Галич, що налічувало 1767 р. близько 1 тис. осіб¹, спокійно пережило воєнні та політичні трансформації того часу. Російські війська, придушуючи виступи барських конфедератів 1768 р., дійшли до меж Руського воєводства й утворили гарнізони в його багатьох містах та містечках. Важливий у військовому плані Галич не оминула подібна доля, як і столицю краю Львів². Присутність військ могла бути важливим аргументом для Росії при першому поділі Речі Посполитої, але дипломатична вправність австрійського уряду допровадила до приєднання галицьких земель 1772 р. саме до Австрійської імперії. За словами галицького літописця, ще 16 жовтня 1772 р. в місті перебували російські війська, а за два дні сюди «вступили австріяки». За рік, 1773 р., цісар Йозеф, оглядаючи новоприєднаний край під назвою Королівство Галичини та Володимирії, побував і в місті, що дало назву цій території.

Приїзд цісара як керівника держави в очах місцевих мешканців виглядав епохальним, бо польські королі останнім часом оминали колишню княжу столицю своєю увагою. Про цю подію написав у своєму літописі о. Петро Горбачевський, парох церкви Св. Миколая на галицькому передмісті Запаркання. Ця подія, як і інші важливі дати, політичні зміни, природні катаклізми, військові кампанії тощо, видалися йому вартими запису до окремого переліку наприкінці метричної книги парохії 1761–1788 рр.³, яку він вів. Отець Горбачевський подав заголовок цих записів, де «революції рожні описанно»⁴. Термін «революція» міг потрапити до літописної лексики автора за польського посередництва із Заходу, де дефініція вже від XVII ст. означала політичні зміни. Ідеї Просвітництва у XVIII ст. просочувалися на західноукраїнські землі, але сприятливого ґрунту для їхнього осмислення, а тим паче реального втілення не склалося. Польський державно-політичний механізм перебував у тривалій кризі, починаючи з епохи Хмельниччини. Греко-католицька церква залишалася найавторитетнішою силою русинів (українців). Але в умовах існування

¹ Biblioteka Narodowa w Warszawie. — Dział rękopisów, sygn. III 5695, s. 32.

² Для Львова збереглися чотири реєстри податків, які збирали на утримання розквартированого в місті російського війська в 1768–1771 рр.: Описи передмість Львова XVI–XVIII століть / [упор. А. Фелонюк]. — Львів: б. в., 2014. — С. 436–449.

³ Львівська наукова національна бібліотека ім. В. Стефаніка НАН України (далі — ЛННБ). — Відділ рукописів. — Ф. 9 (Колекція рукописів різного походження), спр. 271, арк. 56–58 зв. Архівіст, що описував метричну книгу, подав її верхню хронологічну межу як 1794 р. Але ця дата стосується саме літописної частини, останні метричні записи в книзі датовані вереснем 1788 р.

⁴ ЛННБ. — Ф. 9, спр. 271, арк. 57.

Речі Посполитої та з огляду на консервативну соціальну природу клір не міг підтримувати і пропагувати не те що «революційних» поглядів Заходу, а й навіть забезпечити елементарного освітнього процесу, наприклад у Львівській єпархії. До кінця XVIII ст. тут не функціонувало вищого освітнього закладу на подоби семінарії⁵.

У другій половині XVIII ст. суспільний організм русинів (українців) залишався глибоко консервативним. До 90% населення становили селяни, міщан у вкрай погано урбанізованому середовищі залишилося зовсім небагато, а переважно сполонізована шляхта в Речі Посполитій вже не виконувала ролі інтелектуальної еліти та провідної політичної сили. За цих умов духівництво, як біле, так і чорне, частково шляхетського походження, вимушено перебирало на себе лідерські позиції.

Священики і монахи створювали літописи в різних формах, і це поширилося в західноукраїнських землях у той час, було виявом саме таких процесів. Найближчими аналогіями слугують Добромильський літопис (1648–1700), який написав місцевий священик Семен Коростенський⁶, і т. зв. літопис Гукливський (1660–1820), який у селі на русько(українсько)-угорському пограниччі створив місцевий парох Михайло Грігаші⁷. До того ж типу історичних джерел слід віднести літопис Підгородецького монастиря, автором якого був місцевий ігумен Партеній Ломиковський⁸ його опублікував Іван Франко. Інші літописи такого ж типу, на відміну від широковідомих козацьких, на жаль, нечасто потрапляють в поле зору науковців⁹. Багато записів у цих пізніх літописах

⁵ Сkochияс І. Галицька (Львівська) єпархія XII–XVIII ст.: офіційна організація та правовий статус / І. Сkochияс. — Львів : Вид-во УКУ, 2010. — С. 652. Фундація семінарії у 1750–1760-х рр. у Львові зазнала невдачі, всі зібрані гроші пішли на завершення будівництва храму Св. Юра у Львові.

⁶ Сборник летописей, относящихся к истории Южной и Западной Руси / [изд. В. Антонович]. — К. : б. в., 1888. — С. 239-241.

⁷ Біленький Я. Угроруські літописні записки / Я. Біленький // Записки Наукового товариства ім. Шевченка. — Львів, 1911. — Т. 106. — Кн. 4. — С. 73–82.

⁸ Летопись Подгородецкого монастыря / изд. Мирон [И. Франко] // Киевская старина. — К., 1890. — № 7. — С. 121–128.

⁹ Див.: Летописные заметки о событиях в Новороссии (1740–1806) / [изд. А. Лазаревский] // Киевская старина. — К., 1890. — № 3. — С. 60–64; № 4. — С. 65–69; Летописные заметки 1783–1811 [Василия Белозерского] // Киевская старина. — К., 1897. — № 12. — С. 65–66; Мыцик Ю. Украинские краткие летописи конца XVII — начала XVIII в. / Ю. Мыцик // Некоторые проблемы отечественной истории и источниковедения. Сб. научн. трудов. — Днепропетровск : ДГУ, 1978. — С. 34–41.

почерпнуто з літописної традиції княжих часів, що почали з'являтися в обігу серед просвіченої частини суспільства, принаймні на сході руських (українських) земель.

За підрахунками відомого українського історика Івана Крип'якевича, збереглися літописні записи XVI–XVIII ст. з близько 50-ти місцевостей Галичини¹⁰. Більшість з них мали випадковий, несистематичний характер. Тільки 11 творів можна вважати справді літописами, автори яких провадили систематичні записи про сучасні й минулі події. Серед них поважне місце займає відомий Львівський літопис Михайла Гунашевського¹¹. Нововіднайдений Галицький літопис Петра Горбачевського можна занести саме до списку осмислених творів руського (українського) історичного письменства ранньомодерного часу.

Подача матеріалу в літописах XVI–XVIII ст. базувалася на виробленій протягом сторіч формі літописів княжого часу і дальших роботах аналогічного хронікарського взірця. У першій половині XIX ст., фактично на світанку позитивізму, літописну форму як історичний жанр вдало використав Денис Зубрицький в історії міста Львова¹² та Львівського Ставропігійського братства¹³. Але у другій половині цього ж сторіччя у працях іншого львівського історика Антонія Петрушевича¹⁴ цей жанр вже

---

¹⁰ Крип'якевич І. Літописи XVI–XVIII ст. в Галичині / І. Крип'якевич // Історичні джерела та їх використання. — К. : Наук. думка, 1964. — Вип. 1. — С. 63–80.

¹¹ Див. останнє видання: Бевзо О. Львівський літопис і Острозький літописець / О. Бевзо. — К. : Наук. думка, 1971. — 200 с.

¹² Zubrzycki D. Kronika miasta Lwowa / D. Zubrzycki. — Lwów : nakł. awt., 1844. — 492 с. Сучасний український переклад хроніки вийшов нещодавно у двох виданнях 2002 і 2006 рр., засвідчивши актуальність та популярність давньої праці.

¹³ Зубрицький Д. Летопись Львовского Ставропигиального братства / Д. Зубрицький // Журнал Министерства Народного Просвещения. — СПб., 1849. — № 4. — С. 1–22; № 5. — С. 59–99; № 6. — С. 131–163; 1850. — № 5. — С. 60–96; № 6. — С. 121–146; № 7. — С. 1–43 (перевидано у Львові 1926 р.). Сучасне українське видання сягає оригіналу польською мовою: Зубрицький Д. Хроніка Ставропігійського братства / Д. Зубрицький; [перекл. І. Сварник]. — Львів: видавництво «Апріорі», 2011. — 404 с.

¹⁴ Петрушевич А. Сводная Галицко-русская летопись / А. Петрушевич. — Львов: из типографии Ставропигийского института, 1874. — Т. 1 (с 1600 по 1700 год); 1887; Т. 2 (с 1700 по 1772 г.); 1889. — Т. 3 (с 1772 до конца 1800 г.); 1891. — Т. 4 (Дополнения... с 1700 по 1772 г.); 1896. — Т. 5 (Дополнения... с 1600 по 1700 год); 1897. — Т. 6 (Дополнения... с 1772 до 1800 г.).

себе повністю вичерпав. Та його великою заслугою є зібрання докупи й популяризація вісток з багатьох літописів і хронік, які він оприлюднив на сторінках своєї великої компілятивної праці.

Важливим історико-джерелознавчим підтвердженням автентики галицьких літописів XVI–XVIII ст. слугує відсутність фактів написання їх на будь-яке замовлення. Автори їх писали для своїх нащадків без жодних зобов'язань виправляти чи поправляти історію.

***

Особа автора, його походження та родинне оточення в багатьох випадках є ключем розуміння історичного джерела загалом. Оскільки зберігся оригінал твору, який створив автор власноручно, можна безпомилково стверджувати, що Галицький літопис написав парох місцевої церкви Св. Миколая о. Петро Горбачевський. Шляхетський рід Горбачевських, за родинною легендою, веде початок від руського боярина Дмитра з Боратина († 1374 р.), чий син Іван взяв прізвище Горбачевський¹⁵. Його нащадки розселилися в Галичині, частково відходячи від володіння землею як повноправні шляхтичі та займаючи нішу священиків. З найвідоміших його представників — парох Львівської Успенської церкви о. Іван Горбачевський (1743–1806)¹⁶ і дещо пізніше — відомий хімік та громадський діяч Іван Горбачевський (1854–1942)¹⁷.

У XVII–XVIII ст. родинним гніздом роду було містечко Завалів (тепер село Підгаєцького району Тернопільської області). Цілком ймовірно, що звідти до Галича на посаду пароха прибув один із Горбачевських ще

---

¹⁵ Див.: Гонський Я. Іван Горбачевський у спогадах і листуваннях (нарис) / Я. Гонський. — Тернопіль : «Укрмедкнига», 2004. — С. 128–129. Насправді це красива генеалогічна легенда про родоначальника, очевидно, взята з польського автора XVI ст. Бартоша Папроцького, яка не підтверджується ні на рівні документальної бази, ні аргументами сучасних дослідників, див.: Зазуляк Ю. До історії генеалогічної свідомості Перемишльського руського можновладства у XV–XVI століттях / Ю. Зазуляк // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. — Львів, 2006–2007. — Вип. 15. — С. 130–132.

¹⁶ Андрохович А. О. Іван Горбачевський, примірний парох Ставропігійського братства (1743–1806) / А. Андрохович // Збірник Львівської Ставропігії / [під ред. К. Студинського]. — Львів, 1921. — С. 55–98.

¹⁷ Життєпис вченого див.: Гонський Я. Назв. праця. — 184 с.; Лахманюк Т. Іван Горбачевський: науково-педагогічна та громадсько-політична діяльність / Т. Лахманюк. — Тернопіль : Вектор, 2012. — 159 с.

наприкінці XVII ст., заклавши при парафії церкви Св. Миколая священицьку родину. Перша безсумнівна згадка про о. Василя Горбачевського як пароха цієї церкви датується 1702 р., котрий разом з парафіяльною громадою спорудив чи відремонтував дерев'яне приміщення храму Св. Миколая¹⁸. 1722 р. його сина Павла львівський єпископ Атанасій Шептицький за презентою галицьких райців висвятив на священика до цієї ж церкви¹⁹. У візитації Львівської єпархії 1740 р. залишився опис храму та парафії, якою успішно завідував парох о. Павло²⁰. На початку 1750-х рр. його здоров'я, очевидно, надірвалося, тому він ініціював висвячення на священика свого сина Петра. Подія відбувалася в Успенському кафедральному соборі в с. Крилосі 17 квітня 1754 р.²¹ Нововисвячений 26-річний панотець став сотрудником з правом успадкувати парафію у батька («*tituli coadiutoris cum successionis*»). Право презенту священика церкви Св. Миколая отримав Станіслав Потоцький, київський воєвода та галицький староста як патрон згаданої церкви. Перехід права презенту від галицьких райців до польського магната можна пояснити певними пожертвами, що вчинив він на користь унійного храму за час свого довгого урядування на посаді галицького старости (1717–1754). Втім найбільші вкладення коштів цей магнат зробив в сусіднє з Галичем родинне місто Потоцьких – Станіславів²².

Отець Павло прожив ще кілька років, метрична книга нотує його смерть 7 лютого 1761 р.²³ Очевидно, в останні місяці життя він був

---

¹⁸ Національний музей у Львові імені митрополита Андрея Шептицького (далі – ЛНМ). – Відділ рукописів, Ркл-16, арк. 3 (візитація 1740 р.). У візитаційному описі 1753 р. хибно вноситься 1602 р. як дата першої згадки про о. Василя Горбачевського (ЛНМ. – Ркл-18, с. 5).

¹⁹ ЛНМ. – Ркл-18, с. 6–7.

²⁰ Детальніше див.: Грабовецький В. Нариси історії Галича з найдавніших часів до початку XX ст. / В. Грабовецький. – Галич : б. в., 1997. – С. 180.

²¹ ЛНМ. – Ркл-80, арк. 34–34зв.

²² Dymnicka-Wołoszyńska H. Potocki Stanisław h. Piława (1698–1760) / H. Dymnicka-Wołoszyńska // Polski Słownik Biograficzny (далі – PSB). – Wrocław ; Warszawa ; Kraków ; Gdańsk ; Łódź : Wyd-wo PAN, 1984. – Т. XXVIII/1. – З. 116. – S. 156–158.

²³ ЛННБ. – Ф. 9, спр. 271, арк. 48. Його жінка Анна пережила чоловіка на 18 років, поховано «господинову Никольську» 6 листопада 1779 р. (Там само. – Арк. 51зв.).

прикутий до ліжка й син Петро офіційно виконував обов'язки пароха. 4 січня 1761 р. о. Петро Горбачевський як парох започаткував нову метричну книгу. Записи в ній, що велися до 1788 р., дають змогу відтворити сімейне життя священика.

Отець Петро був одружений з Анною Юскевичовою, з якою у нього народилося семеро дітей: шестеро дівчаток (Олена, Маріанна, Анна, Анастасія, Катерина, Юліана) і хлопець (Іван). Зі спадкоємцем по чоловічій лінії о. Петрові не пощастило, бо єдиний син помер у віці 3,5 року²⁴. Чотири дочки вийшли заміж за синів священиків, яких потім також висвячували. У 1776 р. Олена вийшла заміж за Василя Кернякевича, сина о. Івана з парафії в селі Деговій (тепер Рогатинського району Івано-Франківської області). Друга дочка Маріанна 1780 р. взяла шлюб з шляхетним Дмитром Гладишевським, котрий невдовзі висвятився на парафію в селі Тустані, розташованому недалеко від Галича. Анастасія вийшла заміж 1783 р. за поповича Романа Дичаковського, сина о. Василя з села Ганнівців, місцевості також біля Галича²⁵. Невдовзі він згадувався у метричній книзі як «парох Косівський»²⁶. Очевидно, о. Роман отримав презенту на парафію у селі Косові (тепер Чортківського району Тернопільської області). Стосунки між зятями о. Петра, шваграми-священиками виявилися сердечними та родинними. На час шлюбів і хрестин у родині тестя вони з'їхалися до Галича, де замінили о. Петра під час виконання цих обрядових дій.

Наступником о. Петра на парафії Св. Миколая у Галичі став його четвертий зять, шляхетний Петро Яніцький, що женився з його дочкою Анною 1785 р.²⁷ З цього шлюбу 1787 р. пан-отець Петро ще зміг натішитися внуком Павлом, який отримав при хрещенні ім'я свого діда²⁸. Але вже наступного 1788 року ведення метричної книги парафії церкви Св. Миколая зупинилося. Ймовірно, о. Петро Горбачевський відійшов від обов'язків пароха. Його зять і наступник на парафії о. Петро Яніцький допомагав йому вести записи в цій метричній книзі. Останні ж рукою о. Петра в літописі датуються 1790 р. Три короткі записи за 1791–1794 рр. внесла вже інша особа, що виразно помітно за палеографічними ознаками.

---

²⁴ Там само. — Арк. 50.

²⁵ Там само. — Арк. 34зв., 38, 38зв., 53.

²⁶ Там само. — Арк. 23.

²⁷ Там само. — Арк. 40зв.

²⁸ Там само. — Арк. 23.

Очевидно, після смерті о. Петра Горбачевського це була коротка спроба продовжити його літописну працю, але з невідомих причин вона так і не відбулася. Знаючи його рік народження на час висвячення 1754 р. та приймаючи 1790-й як рік смерті, можна встановити роки життя о. Петра Горбачевського (1728–1790), який прожив близько 62-х років.

Весь текст літопису і загалом метрична книга, за невеликим винятком, написані руською мовою. Короткі латиномовні нотатки вносили візитатори, що періодично переглядали метричні вписи. У зв'язку з цим можна зробити припущення про добру початкову освіту пароха Петра Горбачевського. Вона дозволила йому на належному рівні вести парафіяльну документацію, зокрема метричні вписи. Латинську мову він міг вивчати або знати, хоч польською чи латинню немає жодного його власноручного запису. Свояки пароха Горбачевські із Завалова, котрі всі стали священиками, здобували початкову освіту в школі при монастирі оо. василіан в Бучачі, а потім за вищою освітою їхали до Львова, вступаючи в колегію оо. єзуїтів або оо. театинів²⁹.

У другій половині XVIII ст. у більших містах Львівської єпархії не тільки офіційна документація (наприклад, консисторські акти, книги рукоположень, протоколи візитацій тощо), навіть братські книги велися латинкою³⁰. Врешті парох сусідньої галицької парафії Різдва Богородиці Пантелеймон Козелківський перейшов на неї, здійснюючи записи в метричних книгах як візитатор. Руська мова всіляко витіснялася з обігу, але святомиколаївський парох Галича свідомо не вживав латинь, що свідчить радше про його життєву позицію.

При веденні метричних записів святомиколаївський пан-отець виявив ініціативу, за якою він вносив не тільки записи про шлюби, хрещення та смерті, але й про склад мешканців парафії: «Сия книга, названна метрика, замикаєть в собѣ чтири части, си єсть живущихъ, крещенія, малженства и преставшихъ ся»³¹. Ймовірно вони замінили списки парафіян (*registra dusz*), тобто число людей, що приходили до великодньої сповіді³².

---

²⁹ Андрохович А. О. Назв. праця. — С. 96.

³⁰ Див. публікацію братських книг Богоявленського братства Львова XVIII ст.: Капраль М. Богоявленське братство Львова у XVIII ст.: дослідження та матеріали / М. Капраль. — Львів: б. в., 2016. — С. 1–241.

³¹ ЛННБ. — Ф. 9, спр. 271, арк. 1зв.

³² Див.: Лаба В. Перший галицький церковний шематизм 1763–1765 років / В. Лаба. — Львів: б. в., 2002. — С. 3.

Завдяки цим записам про «живущих» на парафії ми можемо отримати детальнішу інформацію про склад сім'ї, що неможливо отримати з інших джерел. За цими записами, станом на 1761 р. на галицькій парафії церкви Св. Миколая проживало 214 мешканців з дітьми в 56-ти будинках, де проживали переважно окремі сім'ї³³. Отже, в одному будинку в середньому мешкало 3,8 особи, що й становили одну сім'ю без слуг, підмайстрів і т. п.³⁴.

Завершуючи біографію о. Петра Горбачевського, підкреслимо, що йдеться про одного з найбагатших мешканців Галича. Його статки вписано до Йосифінської метрики 1787–1788 рр.³⁵ Священик володів городом і садом біля церкви Св. Миколая, далі за церквою – ще трьома городами загальною площею 1 морг 168 сажнів. У північній задністрянській частині Галича, де міщани заготовляли сіно, в о. Горбачевського була сіножать на 8 моргів 1110 сажнів³⁶. На південь від центру міста, в місцевостях Над Климцем та Над дорогою, йому належали два великі орні поля площею понад 11 моргів і лука з сіножаттю на 16 моргів³⁷. Поряд з його приватними ділянками були городи й поля, що юридично належали церкві Св. Миколая³⁸. Зрозуміло, що священик сам особисто не обробляв ні свої, ні церковні аграрні угіддя, вочевидь залучаючи як зі своєї парафії, так і сусідніх з Галичем сіл найманих працівників.

---

³³ ЛННБ. – Ф. 9, спр. 271, арк. 2–3зв.

³⁴ Ця демографічна цифра цілком корелюється з даними для ранньомодерного періоду Львова. За львівськими раєцькими актами 1460–1550 рр. середній склад сім'ї дорівнював 4,2 особи, див.: Капраль М. Національні громади Львова XVI–XVIII ст.: соціально-правові взаємини / М. Капраль. – Львів: б. в., 2004. – С. 250. Див. подібні підрахунки для деяких німецьких та польських міст у XVI–XVIII ст.: Торунь – 5,2 (середмістя); 3,4 (передмістя); Любек – 5,5; Росток – 5,4; Дрезден – 5,1; Кельн – 4,1 (Jasiński T. Przedmieścia Torunia i Chełmna / T. Jasiński. – Poznań: Wyd-wo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, 1982. – S. 61).

³⁵ Центральний державний історичний архів України, м. Львів (далі – ЦДІАУЛ). – Ф. 19, оп. XVI, спр. 233, арк. 12зв., 14зв., 26зв., 43зв.

³⁶ Один віденський сажень (*klafter*) містив 1,8966 м. Один квадратний сажень = 3,597 м². 1600 сажнів становили один морг, або 5755 м².

³⁷ ЦДІАУЛ. – Ф. 19, оп. XVI, спр. 233, арк. 43–43зв. На одному з полів він вирощував овес для прогодування коней.

³⁸ Там само. – Арк. 12зв., 43зв.

***

Чудо на іконі. Домінантний релігійний світогляд, що безумовно панував у житті о. Петра Горбачевського, найпереконливіше передає опис чуда на іконі Св. Архангела Михаїла, з якого починає свою оповідь літописець. Автор не пам'ятає точно дату, коли це сталося. Відомо, що парохом церкви тоді був його батько о. Павло Горбачевський. Чудо відбулося в будинку міщанина («славетного») Василя Комаринського, в якого заплакав образ Св. Архангела Михаїла. Галичанина з таким прізвищем не знаходимо в метричних записах церкви Св. Миколая у 1761–1788 рр., ні в списках її парафіян, ні в земельних реєстрах Йосифінської метрики 1787–1788 рр. Отже, це сталося давніше, орієнтовно між 1722–1754 р., *terminus ante quem* вступу на парохування о. Павла Горбачевського *terminus post quem* висвячення його сина Петра на сотрудника, оскільки він взяв на огляд ікони священика церкви Богоявлення у Залукві, а не свого сина-сотрудника.

Літописець детально описав обставини чуда сльозоточення ікони Св. Михаїла. Невідомий на ім'я покойовий галицького старости, проживаючи в будинку Василя Комаринського, у п'яному угарі випадково вистрелив в ікону. Сльози на ній виступили впродовж двох п'ятниць, під час Великого посту. Першого разу – в день пострілу, а вдруге – коли на образ прийшов подивитися слуга галицького римо-католицького пробоща Франциска Розвадовського. З його приходом сльози почали падати великі, «як горох». Парох о. Павло Горбачевський, якого викликали до ікони очевидці, прийшов з іншим священиком. Вони підставили покривець («аер»), «жеби слези на аерь сходили»³⁹. Невдовзі ікона потрапила до церкви Св. Миколая, де її поставили на престол.

Втретє чудо сталося 1772 р., коли парохом вже близько десяти років був автор літопису. Читаючи акафіст до Ісуса Христа, о. Петро відслонив образ і зауважив, що «с праваго ока показалися кроплѣ водністѣі». За тиждень інші очевидці побачили ще шість сльозинок, що виступили з того ж правого ока. Тільки за два місяці сльози на образі присохли. У той час ікону обстежувала комісія з двох священиків, яку направив до церкви галицький офіціал о. Іван П'ясецький. Ще раз ікона сльозоточила за десять років, 1782 р., коли о. Петро також читав акафіст до Ісуса Христа. Очевидці, а ними цього разу виявилися місцеві братчики, побачили дев'ять великих крапель, що впали «на Евангелиї в рукахъ держасщаго Спасителя».

---

³⁹ Див. опублікований текст літопису.

Майже в той самий час подібне чудо на іконі сталося на львівській передміській парафії церкви Богоявлення. 1761 р. в будинку, розташованому неподалік церкви, заплакала ікона Богородиці Діви, що засвідчили численні свідки, зокрема студенти і священники⁴⁰. Невдовзі сталося чудесне оздоровлення Антонія Вальчинського, що звернувся до ікони Богородиці по допомогу⁴¹. Але дальшої чудотворної дії богородичної ікони джерела більше не фіксували. Що й не дивно, бо на Замойському синоді 1720 р. в Унійній церкві було встановлено для «уникнення фальшивих чуд та ілюзій вірних [...], щоб надалі жодних нових чуд не допускати, тільки якщо єпископ їх перевірить та випробує»⁴².

У другій половині XVII ст. богородичне чудо сталося недалеко Галича в сусідньому Бурштині, коли Мати Божа з'явилася монахові Йоїлі Терхевичу. Відомий православний проповідник Йоанникій Галятовський занотував цей випадок у своєму творі «*Небо Новое*» (1665)⁴³. Протягом наступних десятиліть XVII—XVIII ст. чудотворними визнавалися саме богородичні ікони: Тербовлянська (1674 р. перенесена до Львова), Верхратська (Крехівська), Гошівська, Христинопольська, Підгорецька, Мукачівська, Ярославська та деякі інші⁴⁴. Цікаво, що майже тоді ж, з 1750 р.,

---

⁴⁰ Детальніше див.: Лазорак Б. Про «посполиту» школу Львівського Богоявленського братства (1546–1795 рр.) та чудо на іконі Пресвятої Богородиці 1761 р. / Б. Лазорак // Історія релігій в Україні: науковий щорічник. – Львів : Логос, 2014. – Кн. 1. – С. 185–188.

⁴¹ НМЛ. – Ркл-1145, арк. 1зв. Богдан Лазорак хибно бачить в Антонії Вальчинському священника та людину, котра нібито провадила ревізію (Лазорак Б. Назв. праця. – С. 186).

⁴² Synodus Provincialis Ruthenorum habita in Civitate Zamosciae anno MDCCXX / ed. Leo Metropolitanus totius Russiae. – Romae : typis Sacre Congregationis de Propagande Fide, 1724. – P. 122.

⁴³ Див.: Яковенко Н. У пошуках Нового неба: Життя і тексти Йоанникія Галятовського / Н. Яковенко. – К. : Лаурис ; Критика, 2017. – С. 429. Автор подає за Галятовським великий перелік святих місць на українських землях та інших країнах, як католицьких, так і православних, пов'язаних з чудами Богородиці (Там само. – С. 413–439).

⁴⁴ Див.: Лужницький Г. Словник чудотворних богородичних ікон України / Г. Лужницький // Науковий збірник на честь блаженнішого патріярха Йосифа Сліпого (= Interpido pastori. – Т. 62). – Рим, 1984. – С. 153–188; Вояковський Н. Шляхами наших прочан: Проповіді про чудотворні ікони Божої Матері / Н. Вояковський. – Львів : Місіонер, 1998. – 198 с.

розпочався опис чуд, здійснених при іконі «Воплочення» Богородиці в сусідньому з Галичем Жидачеві⁴⁵. У цей перелік не потрапило жодної ікони Св. Миколая чи Св. Архангела Михаїла. Брак чудес біля ікони також не допоміг поширитися культу галицької ікони при храмі Св. Миколая. І про неї у ХІХ ст. в історичних джерелах не згадується нічого.

***

Національна проблематика. Відомий український історик Ярослав Дашкевич писав про хибність підходу багатьох істориків домодерного періоду, які в пошуках національної ідентичності «вимагали» декларації, відкриті маніфестації та подібні документи, що неспростовно доводили її наявність. На його думку, національна ідентичність у домодерну епоху багато в чому має прихований характер, що проявляється в кризових моментах, наприклад, під час Хмельниччини, зберігаючи дисперсний, а не елітарний характер⁴⁶.

Про власну руську ідентичність автор Галицького літопису прямо ніде не пише. Тільки в одному місці пробивається згадка про руські свята і пости, які хотіла скасувати австрійська влада 1773 р. Втім свою культурну, релігійну та національну окремішність о. Петро Горбачевський виявляє підсвідомо через протиставлення іншим націям, котрі він чітко атрибутує і відокремлює від своєї.

Дуже сильні елементи протистояння прориваються на сторінках літопису при взаєминах з поляками. Описуючи чуда на іконі Св. Архангела Михаїла, автор зауважив, що образ хотіли забрати до себе оо. францисканці, але господар будинку Василь Комаринський таємно вночі відніс її до церкви Св. Миколая. На перший погляд може здатися, що тут проявляються звичні для ранньомодерних часів міжрелігійні чи міжконфесійні тертя. Проте це в німецьких землях часів Мартіна Лютера і пізніше німці-католики боролися з німцями-протестантами, і відбувалося це в межах однієї нації. У Галицькій землі колишнього воєводства Руського другої половини ХVІІІ ст. католиком був переважно поляк, а уніатом — русин-українець. Свята також ділилися на «руські та польські». Отець Горбачевський приховано радіє, коли пише, що цісар заборонив «польські

---

⁴⁵ Петрушевич А. Сводная Галицко-русская летопись. — Т. 2. — С. 205.

⁴⁶ Див.: Дашкевич Я. Дослідження націоналізму. Вступні нотатки. (1995) / Я. Дашкевич // Дашкевич Я. ...Учи неложними устами сказати правду»: історична есеїстика / Я. Дашкевич. — К.: Темпора, 2011. — С. 748—749.

свята», тоді як «руські свята» унійним єпископам вдалося в австрійській владі відстояти. Хоч насправді і русини-українці, і поляки потрапили в однакові умови під час проведення багатоаспектної та глибоко продуманої у Відні секуляризаційної реформи, скерованої на інтеграцію новоприєднаного краю до Австрійської імперії.

Перший поділ Речі Посполитої пройшов майже непоміченим. Літописець тільки занотував відхід московських і прихід австрійських військ. Очевидно, падіння польської влади у свідомості галичан зафіксувалося раніше. Разом з приїздом цесаря до Галича 1773 р. однією з перших новин австрійського періоду літописець занотовує скасування тоді ж єзуїтських монастирів у Станиславові й інших містах. Як національну маніфестацію сприйняв о. Петро утвердження 1779 р. «руською капітулою» трьох адміністраторів Львівської унійної єпархії⁴⁷. Хоч капітула почала діяти ще 1771 р., проте через активний спротив римокатолицького духовництва Папа Римський не затверджував навіть після наполегливих прохань львівського єпископа Льва Шептицького⁴⁸. Тільки після утворення Львівської унійної митрополії на початку ХІХ ст. Святіший Престол затвердив цю важливу організаційну структуру греко-католицької церкви.

1780 р. в місті Могильові (тепер — у Білорусі) зустрілися російська цариця та австрійський цесар. До Галича ця інформація дійшла в перекрученому вигляді, що там: «Цесар й Москал, и Прус Полсков подѣлилися маіа». Коли 1794 р. полки російського воєначальника Олександра Суворова придушили повстання Тадеуша Костюшка, місцевий літописець холодно записав: «Москалѣ велику Полщу завоювали и Варшаву на себе одобрали»⁴⁹.

Галицький літописець близько бачив росіян у рідному місті, що кілька років від 1768 р. тут стаціонаували: «...в кажъдой хатѣ по десять стоіяло в

---

⁴⁷ Його далекий родич парох Успенської церкви у Львові о. Іван Горбачевський був активним учасником цього процесу і став суддею (*iudex surrogatus*), прокуратором та синдиком капітули (Андрохович А. Назв. праця. — С. 59).

⁴⁸ Скочиляс І. Назв. праця. — С. 649.

⁴⁹ Як тут не пригадати крилатий вислів прихильників українсько-польського порозуміння: «Немає вільної Польщі без вільної України» (див.: Чушак Х. Немає вільної Польщі без вільної України: Україна та українці у політичній думці польської опозиції (1976—1989) / Х. Чушак. — Львів: ПАІС, 2011. — 304 с.).

інших й больше». Очевидно, галичани відчули полегшення 1772 р., коли ті покинули місто. Перебування російських частин у Галичі підтверджується на сторінках метричної книги церкви Св. Миколая свідченням про хрещення Марії, дочки Василя та Євдокії з Росії⁵⁰. «Яскравіші» спогади про перебування росіян залишилися у парафіян Богоявленської церкви, яким довелося 1770 р. зупиняти крадіжку церковної огорожі. Посередником виступив православний священник, для якого богоявленські братчики купили дві гуски⁵¹.

Для о. Горбачевського росіяни-москалі виразно інакші, але радше з культурного та соціального, а не з релігійного погляду, адже обряд у православній і унійній церквах був близьким. У літописних записах помітна певна повага до імперської потуги, що здійснює масштабні військові походи, володіє потужним політичним впливом, проявленим насамперед під час поділів Речі Посполитої. Коли 1785 р. австрійська влада закрила Манявський скит, то, на думку о. Петра, монахи виїхали до Росії. Насправді більшість з них поїхали до монастирів православної Буковини та Молдови⁵². У той час галичани ще зберігали віру у «великого православного царя», який може їм допомогти. Літописець зауважив участь російських військ у побитті барських конфедератів 1768 р., однак зовсім оминув події Коліївщини, у придушенні якої також взяли активну участь росіяни.

Попри існування у другій половині XVIII ст. на континенті багатоетнічних імперій: Австрійської, Російської і Турецької, галицький літописець в їхньому складі бачить різні народи, які не розчинилися в титульній нації. Навіть їхні назви переважно не співзвучні з назвою імперії; наприклад, не росіяни – а москалі, не австрійці – а німці і ін. Водночас автор помічає угорців («венгри»⁵³) в Австрійській імперії Габсбургів, які «з Польщі пішли у свою землю».

---

⁵⁰ ЛННБ. – Ф. 9, спр. 271, арк. 13зв. Хрещення відбулося 18 серпня 1772 р. Хрещеними записано не місцевих мешканців: вахмістра Григорія Прокопівича та Соломію, дочку пана Родкевича.

⁵¹ Капраль М. Назв. праця. – С. lviii, 215 («Daliśmy za pare gensi dla popa moskiewskiego, ze za nami instancję do oficeruw, azeby parkanuw nie rozbiali moskale»).

⁵² Кугутяк М. Скит Манявський: стан і перспективи досліджень / М. Кугутяк // Карпати: людина, етнос, цивілізація. – Івано-Франківськ, 2011. – Вип. 3. – С. 14–15.

⁵³ Вживання книжного «венгри», на відміну від закоріненого в народній пам'яті «мадяри», виявляє книжну начитаність о. Петра Горбачевського, що могла прийти як через навчання в академії чи університеті, так і від самоосвіти.

«Малі» народи, що мешкали в Галичі: караїми, вірмени, а також євреї, зовсім випали з поля зору літописця, будучи близькими сусідами, з якими бачишся і вітаєшся щодня. Що ж вони могли вчинити «історичного»? Які «революції» у них траплялися? Звичність, традиційність сусідського існування, а також конфесійно-релігійна відчуженість «вбивала» в літописця зацікавленість подіями в їхньому середовищі.

***

Соціально-політичний складник літопису. Поминувши початкову оповідь про чудо на іконі Св. Архангела Михаїла, автор розпочав відлік літопису від Хмельниччини, коли сталася перша велика «революція». Початок народного руху він помилково датував 1641 р., битву під Жовтими Водами – 1644 р. Історична пам'ять літописця сягнула на понад сторіччя від часу написання тексту, хоч і містила, як бачимо, поважні хронологічні помилки. А без глибшої освіти та потрібної лектури провінційному священикові важко було оперувати фактами з історії княжих часів. У подібних випадках інші галицькі літописці-священики або монахи починали свої хроніки від часу заснування обителі або й сучасних їм подій.

«Друга козацька війна» о. Петро Горбачовський датує 1666 р., що можна пояснити приходом козацьких та татарських загонів до Руського воєводства після поразки польських військ під Браїловом. Літописця цікавлять ті події, що мали стосунок до його регіону. Знаходять тут свої згадки взяття Кам'янця-Подільського турками 1672 р, захоплення та знищення Галича 1676 р., татарський похід під Львів 1695 р., його захоплення шведами 1704 р.

З місцевої історії отримуємо унікальну інформацію про те, що жінка кам'янецького каштеляна Катерина Коссаковська («каштелянова») 1767 р. купила посаду галицького старости в Юзефа-Ксаверія Браніцького. Жоден офіційний документ не міститиме такої достовірної та близької до місця події звістки⁵⁴. Ще одна унікальна інформація з військової

---

⁵⁴ У каталозі урядників Руського воєводства ми дізнаємося тільки про те, що Браніцький 1767 р. відступив староство Юзефові Макарію Потоцькому (Urządnicy województwa ruskiego XIV–XVIII wieku. Spisy / [opr. K. Przyboś]. – Wrocław ; Warszawa ; Kraków ; Gdańsk ; Łódź : Wyd-wo Polskiej Akademii Nauk, 1987. – S. 70). З інших джерел довідуємося, що останній доводився небожем Катажини Косаковської.

історії: у травні 1773 р. угорські військові частини, що очевидно квартирували в Галичі або йшли походом через місто, були замінені на «воиско цесарскоіе, то їєст Ніємци».

Неймовірно цікаво описані візити австрійського цісаря Йозефа II до Галича 1773, 1783 і 1786 р., безпосереднім свідком яких був отець Горбачевський. Автор згадав, що австрійський володар відвідав замок, ночував в будівлі римо-католицького пробства, оплатив за перевіз через Дністер тощо. Цінним «зсередини» соціуму є свідчення про два поспіль рекрутські набори у цісарське військо 1778–1779 рр. Для галицької спільноти такі події були незвичні, тому заслуговували потрапити в історичні аннали.

Але особливо вибивалися з традиційного світогляду унійного священика секулярні реформи уряду, що скасовував та регламентував релігійні свята і пости або й загалом накладав «контрибуцію на духовієнство». Для духовної особи зовсім диким виглядало розформування Манявської обители, коли «цесарь законниковъ з Скету вигнал, а всѣ богацтва церковні забрав ї манасътирскиі». Отець Петро Горбачевський спочатку написав перед цією фразою ім'я цісаря «Иѳсифъ», але потім вирішив залити чорнилом, щоб слово неможливо було прочитати. Тут виявилася залежність та одночасно боязнь влади, що могла покарати за нелояльність до особи цісаря.

Зміна політичної влади, насамперед у своїй країні, військові події у близькому до літописця регіоні (рух військ, облога фортець, оголошення та завершення воєн) — такий звичний канон політичних подій, що потрапляють в поле зору літописця. В різний спосіб вони вибиваються зі звичної рутини, стають «революціями» (у значенні змінами), новинами для місцевого соціуму.

Оскільки автор, як відомо, був сучасником більшості подій, які занотовував до літопису, все ж інформація до цього джерела потрапляла не завжди через попереднє ознайомлення з газетами, рефлексію на публічне оголошення законів тощо. Це пов'язано зі слабким поширенням грамотності, недостатністю освіти, недовірою загалу до писемного слова і т. п. Дразливі вістки, наприклад про Коліївщину, Уманську різню євреїв, уніатів та католиків могли нехтуватися, звучали як чутки чи як умисне спотворена інформація. Суспільну думку в такий спосіб могли формувати навіть унійні владики, коли галицький літописець зображає їх впливовими політиками, що при австрійському дворі розв'язували питання, на відміну від римо-католицької ієрархії, наприклад, у справі «скасування» руських

і польських свят 1773 р. До чуток відносимо й запис про доконаний поділ Речі Посполитої між Австрією, Росією та Пруссією після переговорів у Могильові-Литовському 1780 р. або втечу скитських монахів до Росії.

Недовіра до закону і влади сприяла поширенню чуток. Австрійська влада тільки-но опанувала новий край, поступово змушуючи виконувати закони, навіть якщо вони виглядали недоречними чи абсурдними. Очевидно, попередній річпосполитський період нехтування законом, відмова від виконання судових ухвал, що призводила до хаосу та анархії, панування сваволі магнатів, відігравав помітну роль наприкінці XVIII ст.

***

Природні катаклізми. Вони дуже й одночасно впливали на життя людей, тому регулярно потрапляли на сторінки літописів. Оскільки Галич — місто на берегах Дністра та Лукви, то підняття води в цих річках і повені особливо дошкуляли містянам. Про велику воду вперше о. Горбачевський написав на початку XVIII ст., коли в церкві Св. Миколая, що стояла за кількисот метрів від русла Дністра, вона сягала колін. Місто ж заливала дуже часто в 1760, 1773, 1780, 1783 та 1785 рр. Вода нерідко заходила під храм або й підтоплювала його, як, наприклад, 1783 р. Ситуація з повенями в Галичі змінилася на краще тільки у другій половині XIX ст., коли при будівництві мостів почали укріплювати береги Дністра і частково виправляти його русло. А до того часу повинь періодично забиравала в людей їхні ґрунти, що змивалися водою і втрачали своє сільськогосподарське призначення⁵⁵.

Повеням передували великі сніги. Так, 1786 р. він «запавъ, же трудно перейти с хати до хати, по вѣкна засипавъ». Виливалася вода при довгому льодоході на річках, коли лід не хотів сходити до середини весни. До того ж 1786 р. ціле літо виявилось дощовим. Не дивно, що виявився «рѣкъ барзо тяжки, голодні». Літописець навів приклади дорожнечі, насамперед на збіжжя (жито, пшениця, ячмінь). На щастя, про голод та його жертви літописець не пише нічого.

Людські жертви були неминучі під час епідемії, про які о. Петро Горбачевський згадував двічі: 1710—1711 і 1772 рр., але не щодо Галича, а сусідніх міст Станиславова, Снятина та навколишніх сіл. На щастя, у XVIII ст. облоги й активні військові дії Галич оминули. Бо найчастіше після них приходила дорожнеча продуктів харчування, розпочиналися епідемії

---

⁵⁵ ЦДІАУЛ. — Ф. 19, оп. XVI, спр. 233, арк. 110.

заразних хвороб, що врешті закінчувалося голодом та масовими випадками загибелі людей⁵⁶.

У домодерну епоху люди звертали особливу увагу на «знаки неба». У Галицькому літописі згадуються комети 1742, 1769 рр., затемнення сонця 1619 («зміна сонця»⁵⁷), 1748 рр., затемнення місяця 1786 р. Їх переважно трактували з острахом, вважали несприятливими, такими, що приносили страждання людям. 1769 р. на свято Успіння Пресвятої Богородиці автор літопису занотував появу комети, котра трималася на небі «през недель двѣ, на третои зникнула». Коли за три роки — 1772-го у Станиславові та околицях спалахнула епідемія, автор повернувся до попереднього запису і додав: «Потомъ знаку повѣтра в Станѣславѣ й в й[н]ѣихъ мѣстах». Всі ці природні виклики залишали серйозний відбиток на житті впорядкованого за циклічним сільськогосподарським календарем консервативного суспільства, підвладного виявам непередбачуваної Божої волі.

***

Дух модерності вже присутній на сторінках Галицького літопису, принаймні у вживаній термінології, яка привносилася через польське посередництво із Заходу. Нові ідеї просвітницького характеру не могли тут не циркулювати й поширюватися. Але вони лягали на переважно несприятливий ґрунт консервативного середовища, їхнє засвоєння відбувалося у пасивній латентній формі.

Галицький літопис авторства о. Петра Горбачевського показує, як обмежено освічений прошарок руського (українського) населення, яким на той час було унійне духівництво, сприймав ці ідеї в давній княжій столиці. Основна маса населення селянство і частково міщанство перебували в напівзакріпаченому законсервованому стані, а еліта ще не мала потрібної освіти і не могла кардинально впливати на загал для того, щоб гідно відповідати на інтелектуальні виклики свого часу. Втім служіння унійних священиків як такої еліти і загалом інституції греко-католицької церкви далі закрили український національний організм від асиміляційних потуг як поляків-римо-католиків, так і православних росіян.

⁵⁶ Про ситуацію з природними катаклізмами в Галичині вже в австрійський час детальніше див.: Szewszuk J. Kronika klęsk elementarnych w Galicji (1772–1848) / J. Szewszuk. — Lwów: Kasa im. J. Mianowskiego; Instytut Popierania Polskiej Twórczości Naukowej, 1939 (= Badańia z Dziejow Społecznych i Gospodarczych, nr 35).

⁵⁷ Львівський літописець за цей же рік пише про великий землетрус, що шибки випадали з вікон і великий страх напав на людей (Бевзо О. Львівський літопис і Острозький літописець / О. Бевзо. — К.: Наук. думка, 1971. — С. 104).

ТЕКСТ⁵⁸

[// 56] Року аψ [17...]⁵⁹ і [10 дня] мѣсаца марта.

При свасщеномъ иереї Павлѣ Гарбаческимъ⁶⁰, паростѣ святониколискомъ Галицкомъ, в дому славетнаго Василя Комари[н]скаго образ сватаго Михаїла плакал в великій пост во два пятки. Котори образ стоіал над лужкомъ покоеваго старости Галицкого⁶¹, котори не повстягливе й роспусне сипяючи. Нарештѣ пняи с пѣстолѣти стрѣлил в дверѣ, куля ѿбившися от двери, попри ухо его в образ сватаго Михаїла вдарила. Где й днес образ прострѣлени под поіасомъ. Приішошь в ден пяткови слуга х. канонѣка, а пробосца Галицко[го] Розвадовскаго⁶², ѿкрста по їнтересѣ довиш [sic], рече и на Комари[н]скаго дому взяль роззирати по образах, мовить: сщо значить, где образ плаче. Отповѣдае господарь того дому, мовит: великая ласка Божая в таком образѣ побачат на образ С[вятаго] Михаїла слези, якъ горох з очі сватаго тиснутися взяли аж на лужко падали. Дали знати до пароха. Парох, взявши з собою другаго свасщеника Богоявл[ен]скаго⁶³ подстелили аерь⁶⁴ под образ, а жеби слези на аерь сходили, на которі чудъ люде с цѣлаго града дивилися й сами слезами заливалися. Которіи образ хтѣли до фари взяти

---

⁵⁸ Текст передано якнайближче до оригіналу з урахуванням археографічної практики аналогічних видань в українській історіографії. Уніфіковані велика та мала літери, проставлено пунктуаційні знаки. На помилки й описки звернено увагу через [sic]. У квадратних дужках розкрито скорочення або втрачені в оригіналі фрагменти. Букви на позначення цифр та датування подано курсивом і розкрито у квадратних дужках сучасними арабськими цифрами.

⁵⁹ Дату точно не проставлено.

⁶⁰ Отець Павло Горбачевський був парохом церкви Св. Миколая у Галичі від часу висвячення 1722 р. (ЛНМ. — Ркл-16, арк. 3—3зв.) до смерті 7 лютого 1761 рр. (ЛННБ. — Ф. 9 (Колекція рукописів різного походження), спр. 271, арк. 48).

⁶¹ Найімовірніше ця подія сталася за урядування галицького старости Станіслава Потоцького, що обіймав цю посаду від 1717-го до 1753 р. (Urządnicy województwa ruskiego. — S. 70).

⁶² Йдеться про о. Францішка Розвадовського, сина галицького стольника Флоріана (1669—1734), див. генеалогічне дерево Розвадовських: Електронний ресурс: [Режим доступу]. — <http://rozwadowski.org/v2.0.1.2/index.php/4-2/> (доступ 21.08.2018).

⁶³ Церква Богоявлення стояла у Залукві.

⁶⁴ Аер — хустка, якою після проскомидії, а також після великого входу накривають разом потир і дискос; покрив; воздух; великий покривець.

францѣшканіє⁶⁵ собѣ, господарь zobачиль, же ся лагодят взяти, господарь в ночи сам образ [/ / **56зв.**] взял й принесли во храм сватаго Николая, которій й днес в томъ храмѣ зостаєт на жертвовнику.

Року *аѡов* [1772] мѣсаца їоунія дня зї [17].

А за иерей Пет[р]ѣ Га[р]баче[в]скій⁶⁶ [sic] парохъ церкви С[вятаго] Николая на предградію Галицком в ден недели по литургии читающи акафи[с]т пред Ісусомъ Сладким⁶⁷, ѡтслон[и]вши образ, видѣлемъ, же с праваго ока показались кроплѣ воднѣстѣи, три з самой зернѣи, една нише другой. Стоіали в тои ден, отіхалемъ в дорогу, повернулемъ з дороги в патокъ в ден *кз* [23] тогожъ мѣсяца в субботу. По литургии отслонілем образ, зачалемъ акафист читати, взираючи на образ, шѣст кроплей йнѣших, опроч тих трохъ, з того жъ ока коло носа кроплѣ стоіали. Едині якъ сѣмненні зерна, а другіі як просяні зерна. На которіі знаки zesлал їегомос х. офісіал⁶⁸ зъревѣдовати х. Козолковскаго⁶⁹ й х. Лукашевѣча,

---

⁶⁵ Йдеться про костел оо. францисканців Св. Хреста у Галичі, закритий 1783 р., пізніше в ХІХ ст. перебудований на будинок магістрату.

⁶⁶ Про велику родину Горбачевських див. детальніше: Андрохович А. Назв. праця. — С. 96—97. Автор хибно вважав Петра рідним братом о. Івана Горбачевського, відомого пароха Успенської церкви у Львові. Очевидно, через те, що жили свояки Горбачевські майже одночасно.

⁶⁷ Акафіст перед Ісусом Сладким — молитовно-хвалебні пісні на честь Ісуса Христа. Отець Петро Горбачевський міг користуватися недавнім львівським виданням: Полуустав си есть молитвослов, в нем же чин часов церковных, акафісты, правила, каноны святым, прочія спасителныя мольбы. — Львів, друкарня братства, 1759 (Запаско Я. Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародрукованих книг, виданих на Україні / Я. Запаско, Я. Ісаєвич. — Львів: Вища школа, 1984. — Кн. 2. — Ч. 1 (1701—1764). — № 2087) або київським виданням з попереднього сторіччя: Акафісти Пречистій Богородиці й Ісусу сладкому. — Київ, 1625 (Запаско Я. Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародрукованих книг, виданих на Україні / Я. Запаско, Я. Ісаєвич. — Львів: Вища школа, 1981. — Кн. 1 (1574—1700). — № 142).

⁶⁸ Галицьким офіціалом 1772 р. був о. Іван П'ясецький, парох Успенської церкви у Крилосі (Скочилиєс І. Назв. праця. — С. 647 (1771 р.); ЛННБ. — Ф. 9, спр. 271, 34зв. (1776 р.)).

⁶⁹ Йдеться про священника міської церкви Галича Різдва Богородиці о. Пантелеймона Козелківського (ЛННБ. — Відділ рукописів. — Ф. 9, спр. 271, арк. 11). Висвячений у віці 46-ти років 16 травня 1761 р. (НМЛ. — Ркл-80, с. 149зв.). У 1787—1788 р. він згадується у Йосифінській метриці як власник нерухомих маєтків (ЦДІАУЛ. — Ф. 19, оп. ХVІ, спр. 233, арк. 13зв., 23зв.).

пароха Михаїловського⁷⁰. Которії кроплѣ на образѣ трѣвали, азъ до Ѡктовнія [sic] октоврія присхли.

Рок *аѡнв* [1782] мѣсаца юня, дня *в* [2] в четвертокъ {пред Состраданіем⁷¹} читалемъ акафистъ, азъ іереї Петр парох Гарбачевскій предъ Спасителемъ, ѡтслонівши ѡбразъ, зобачилемъ кропель великихъ Ѡ [9] водністихъ на Евангеліі в рукахъ держасщаго Спасителя. На котори взирали люд[и] пан Русовецки й пан Лукашевич й пан Соболѣвскій⁷², субд[е]легати и цѣлоіе брацтво⁷³.

[// 57] Революції рожні описанно.

Война першая Хмелніцькаго року *ахма* [1641]⁷⁴.

Война на Жовтих водах *ахмд* [1644].

По Хмелніцьком другая война коз[ац]каіа *ахѣс* [1666].

Каміенець Турки взяли *ахо* [1670]⁷⁵.

Турьки й Татарі *Лвова* добували року *ахов* [1672] октоврія *а* [1].

Журавенска, тогда Галич Турки взяли *ахос* [1676] сепѣтеврія дня *дi* [15]⁷⁶.

Вѣденска, в той час Поляки Турков побили *ахнѣ* [1683] под Вѣдніем, и цесара от Турков оборонили.

---

⁷⁰ Священик церкви Св. Михаїла в Залукві о. Теодор Лукашевич (ЛННБ. – Відділ рукописів. – Ф. 9, спр. 271, арк. 14). Церква тепер не існує, розібрана 1799 р. (Федунків З. Галицький релігійний центр: проблеми і факти / З. Федунків. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2001. – С. 183–184).

⁷¹ Йдеться про рухоме свято Співстраждання Пресвятої Богородиці, запроваджене в унійній церкві на Замойському синоді 1720 р., див: Synodus Provincialis Ruthenorum... – Р. 121 (*лат.* festum Dolorosae Beatissimae Mariae Virignis; *пол.* święto Matki Boskiej Bolesnej). Свято відзначалося у п'ятницю десятого тижня після Воскресіння.

⁷² Всі згадані три особи були парафіянами храму Св. Миколая у Галичі (ЛННБ. – Відділ рукописів. – Ф. 9, спр. 271, арк. 3).

⁷³ За свідченням візитатора 1753 р., братство при церкві Св. Миколая вело свій початок від часу львівського єпископа Гедеона Балабана, востаннє отримало привілей від єпископа Льва Шептицького 1 квітня 1751 р. (НМЛ. – Ркл-18, с. 7).

⁷⁴ Тут і далі хибні дати про початок та хід Хмельниччини.

⁷⁵ Насправді це сталося у серпні 1672 р.

⁷⁶ Битва між польськими і турецькими військами під Журавном тривала від 25 вересня до 14 жовтня 1676 р., закінчившись підписанням договору між обома сторонами.

Великое измѣненіе слонца, же в полудне звѣзди видати було *axiθ?* [1619] септеврия *z'* [13]⁷⁷.

Татаре були поде Лвовомъ *axч* [1690]⁷⁸.

Революция за короля Аоу[гу]ста *ayч* [1700], в то[и] час Ау[гу]ст Сась короновани перъши.

Поляки от Шъведа оутѣкали *ayчд* [1704], в той час Лвов зрабовані. От сего часу в Полсци покои азъ до року *ayчзг* [1763].

Саранча першая и виплодилася в Полсци *ayчθ-го* [sic] [1709]⁷⁹.

Вода великая в церквѣ С[вятаго] Николая в колѣно була *ayчл...*⁸⁰ [171...].

Першое повѣтре в Станиславѣ *ayчл...*⁸¹ [171...].

Комета на небѣ видѣнна через зиму, як мѣтла *ayчмв* [1742]. По той кометѣ бидло почало здихати й до тихъ часъ здихаіе.

ayчми [1748] саранча внішла ау[гу]ста *а* [1]⁸².

Слонца змѣнене *ayчми* [1748].

На Пантелѣмона⁸³ вода вѣлика аж подъ церковъ досягала *ayчзг* [1760]⁸⁴.

---

⁷⁷ Очевидно, що рік проставлено неточно. У джерелах про затемнення сонця 13 вересня пишуть у 1699 та 1700 рр., див.: Крип'якевич І. Астрономічні явища в українських літописах XI—XVIII в. (Матеріали і доповнення) / І. Крип'якевич // Українське небо 2. Студії над астрономією в Україні. Зб. наук. пр. / [під ред. О. Петрука]. — Львів : Інститут прикладних проблем механіки і математики ім. Я. С. Підстригача НАН України, 2016. — С. 319.

⁷⁸ Татарські війська підійшли під Львів у 1695 р., де зустріли військовий опір (Finkel L. Najazd tatarów na Lwów r. 1695 / L. Finkel // Kwartalnik Historyczny. — Lwów, 1890. — R. 3. — S. 458—493).

⁷⁹ Про сарану на українських землях відомо ще з XI ст. Докладніші вістки дослідники мають з XVII—XVIII ст. Відомо про пошесті сарани в 1706, 1708, 1710, 1711, 1712, 1713 рр. (Крип'якевич І. П. Саранча на Україні в XI—XVIII ст. / І. П. Крип'якевич // Вісник природознавства. — Харків, 1928. — № 3—4. — С. 183—192).

⁸⁰ Остання четверта буква на позначення цифри замазана.

⁸¹ Остання четверта буква на позначення цифри замазана. Очевидно, це сталося впродовж 1709—1711 р., коли тривала епідемія на українських і польських землях, що дуже позначилася на демографії Львова, див.: Charewiczowa L. Kłęski zaraz w dawnym Lwowie / L. Charewiczowa. — Lwów : nakł. Towarzystwa miłośników przeszłości Lwowa, 1930. — S. 68, 72.

⁸² Запис внесено в рядок пізніше іншим чорнилом.

⁸³ Свято Пантелеймона у XVIII ст. припадало на 9 серпня (20 серпня за юліанським календарем).

⁸⁴ Запис дописано в попередньому рядку.

Коронація короля Понятовського⁸⁵ *аψѣѠ* [1764].

Зима западна [sic] и запори великії з леду й вода велика *аψѣѣ* [1767].

Староство купила каштелянова в Бранѣцкого⁸⁶ *аψѣѣ* [1767].

Вода велика под церков подходила *аψѣѣ* [1767].

Революція {въ} Подгайцех, конфедератов розѣгнано *аψѣѣ* [1768].

В Бару конфедератов збито й в неволю побрано *аψѣѣ* [1768]. В той час два полки Москви йшло под Баръ. На Галичъ в субботу предъ С[вятим] Духомъ⁸⁷, же в кажъдой хатѣ по десять стоіяло в йншихъ й больше, безъ килка недѣл, якъ повернули с под Бару тїї самѣи.

[// 57зв.] Комета показала на сходѣ слонца, тоієсть звѣзда блѣда лазурового коліору, с которой промени стояли такові, як сама явилася в ден Успения Пресвятой Богородици⁸⁸. Трвала през недель двѣ, на третоу зникнула *аψѣѠ* [1769]. Потомъ знаку повѣтра в Станѣславѣ й в й[н]ѣихъ мѣстах⁸⁹.

Року того місяца септеврия дня *сі* [16], Москва Хотѣн одобрала⁹⁰.

Повѣтре в Станѣславѣ великоіє й по всій Полсци мѣсцями *аψо* [1770] грасовало.

П[о]вѣторе [sic] повѣтріє в Снятинѣ й в йнѣшихъ мѣстах й в селахъ, от маіа почалося аж до нового року *аψов* [1772].

Москва з Галяча [sic] виступила октоврия *сі* [16] *аψов* [1772].

---

⁸⁵ Коронація короля Речі Посполитої Станіслава Понятовського відбулася 25 листопада 1764 року в церкві Святого Іоанна у Варшаві.

⁸⁶ Під каштеляновою малася на увазі Катерина Коссаковська, кам'янецька каштелянова, що активно займалася політикою у другій половині XVIII ст. (Krakowski B. Kossakowska Katarzyna z Potockich (1722–1803) / B. Krakowski // PSB. – Wrocław; Warszawa; Kraków; Gdańsk; Łódź: Wyd-wo PAN, 1969. – Т. XIV/2. – З. 61. – S. 255–260). В австрійський час тримала у своїх руках Галицьке староство на правах «доживоття». Францішек-Ксаверій Браницький відступив з посади галицького старости 10 січня 1676 р. на користь Юзефа-Макарія Потоцького (Urządnicę województwa ruskiego XIV–XVIII wieku. – S. 70), що був племінником Катажини Косаковської.

⁸⁷ Зішестя Святого Духа 1768 р. припадало на 25 травня.

⁸⁸ Свято Успіння Пресвятої Богородиці у XVIII ст. святкувалося 15 серпня (26 серпня за юліанським календарем).

⁸⁹ Останнє речення внесено пізніше іншим чорнилом.

⁹⁰ Російські війська облягали Хотинську фортецю, що у той час належала Османській Порті, ще з 1769 р. 1778-го твердиню було здобуто спільно з австрійськими підрозділами.

Австрияки до Галича вступили октоврия *иї* [18] *аџов* [1772].

Цесар Юзефъ, одѣбираючи край, черезъ Галичъ переїздивъ до Станѣслава *аџог* [1773] иоулия *кз* [27] годин *вї* [12]. И въ замьку Галичскомъ бувъ.

Езуїтов Станѣслава вигнано⁹¹ и из йншихъ кряшторовъ [sic] *аџог* [1773] мѣсяца септеврия дня *еї* [15].

Попись цесареви сляхта [sic] и мѣсщене и подданиѣ чинили *аџог* [1773] мѣсяца ноеврия дня *кв* [22]. Присягали цесареви бѣскупи, панове и мѣсщане и поспѣлства року того мѣсяца декеврия дня *иї* [18].

Присягали цесареви бѣскупи панове и мѣсщане и поспѣлства року того мѣсяца декеврия дня *иї* [18].

Свата полякамъ цесар скасовал и пости⁹² *аџог* [1773] декіевря дня *иї* [18].

Цесаръ хтѣлъ свата руски и пости скасовати. Бѣскупи Шептици⁹³ обставали при сватах и постах, на которіи отримали буллу от сватѣйшаго з Риму⁹⁴, же свата и пости в своемъ порадьку знайдуются, року того мѣсяца декеврия *ке* [25].

---

⁹¹ Колегію єзуїтів у Станиславові було засновано 1669 р. як «колонію» Краківської академії. Після заборони діяльності Товариства Ісуса 1773 р. невдовзі в її приміщеннях почала діяти державна школа. З середини ХІХ ст. тут резидували єпископи греко-католицької церкви.

⁹² Секуляризаційні реформи австрійської імператриці Марії-Терезії та її співправителя, а потім наступника на троні з 1780 р. Йосифа ІІ проходили впродовж кількох десятиліть, маючи на меті виховати лояльне до державних інтересів духовництво та монахів різних обрядів (Чорний М. Австрійська секуляризаційна реформа у Львові: міфи і реалії / М. Чорний // Наукові зошити історичного факультету Львівського університету. — Львів, 2012—2013. — Вип. 13—14. — С. 311—333). За цісарським універсалом від 10 листопада 1773 р. число обов'язкових свят зменшувалося до 15-ти, але тих, що залишилися, всі мали безумовно дотримуватися. У всі інші свята та пости, пов'язані з ними, можна було вільно працювати (*Edicta et mandata universalis Regnis Galiciæ et Lodomerie a die 28 mensis Junii anno 1773 et 1774 emanatorum.* — Leopoli: typ. Antonii Piller, 1774. — S. 41—42).

⁹³ Йдеться про двох єпископів: львівського — Льва Шептицького (1748—1779) і перемишльського — Атаназія Шептицького (1762—1779).

⁹⁴ Насправді владики Шептицькі не могли вплинути на хід секулярних реформ австрійського уряду, що провадив політику, незалежну навіть від Папського престолу. Так, буллу папи від 12 лютого 1773 р. «*In Coena Domini*» («У Трапезі Божій») було заборонено оприлюднювати в храмах. Пізніше будь-які папські документи без згоди державної влади публікувати в Австрійській імперії було заборонено.

Року того маіа зї[17], Венгри с Полсци в свою землю пошли, а воиско царскоіе, то їест Ніемци, пришли, року того маіа к [20].

Року того цесар контрибуцію на духовіенство [sic] вложивъ отъ ста золотихъ дванацят золотихъ⁹⁵ й на ремѣснїковъ.

На Сватаго Прокопія⁹⁶ вода велика локтѣм менша, якъ на Пантелѣмона вишь реченнаг[о] *рцѣа* [1761].

Року *рцод* [1774] Москал с Турком згду оучин[и]ль⁹⁷, чилѣ армѣстицѣю [sic].

[// 58] Року *рцуо* [1778] априля к [20], а полскаго маіа а [1] бранѣ царскаіа до воіска младенцовъ безженнїхъ.

Року *рцот* [1779] февруарія і [10], повторнаіа бран, тужей одъ жен й младенцовъ до воіска брано.

Року того мѣсяца маіа дня зї [13], представи[л]ся преосвасщенї Леон {Галицкіеи} митрополита й Афанасї епископъ Перемїйскї Шептицки.

Року того місяца і [10] оу[л]иїя дня, капѣтула руска одобрила адѣми[н]ѣстрацію епископіі Лвовскоі, Галицкоі, Камієнецкоі канонѣки обранїї за адми[н]ѣстраторовъ епископіі: а) х. Андреї Лѣпнїцъки, {парох Л[ь]во[в]скоі катедрі}; в) Петръ Бїелїанскї, куштош; г) Михаїль Радевѣчъ, кусштосъ [sic] Камієнецки — адми[н]ѣстратори⁹⁸.

Року *рцл* [1780] Цесар й Москал, и Прус Полсков подѣлилися маіа в Могѣловѣ Лите[в]скомъ⁹⁹.

---

⁹⁵ Австрїйська влада ввела оподаткування духівництва на загальних підставах, чого не було раніше, наприклад, у випадку з римо-католицьким кліром. Греко-католиків натомість і за Речі Посполитої зобов'язували до сплати податків.

⁹⁶ Свято Прокопія у XVIII ст. припадало на 8 липня (19 липня за юліанським календарем).

⁹⁷ Після російсько-турецької війни 1768—1774 рр. був підписаний Кючук-Кайнарджійський мир.

⁹⁸ Після смерті 1779 р. владики Льва Шептицького спочатку недовгий період Львівською єпархією керували три згадані офіціали, але невдовзі один з них, Петро Білянський, отримав номінацію на єпископа, проте його висвячення відбулося тільки 1781 р. (Скочилас І. Назв. праця. — С. 658—659).

⁹⁹ 1780 р. в Могильові російська цариця Катерина II зустрілася з австрїйським імператором Йосифом II, але без підписання жодних угод. Їхні домовленості про дальший поділ Речі Посполитої мали усний характер, хоч і поширювалися у формі чуток, як свідчить публіковане джерело.

Року *аџл* [1780] іуліїа *к* [20] на пророка Ілії¹⁰⁰, вода велика ѡколо церкви С[ватаго] Ніколаіа ѡбходила¹⁰¹, коло подвалин йшла, а на поцку [sic] мало не виливала ѡ цал¹⁰².

Року *аџлг* [1783] іунія *аі* [11] в запусти Петрови¹⁰³, цесарь без Галичъ переїздил в неделю по полудню годин семої до Бурштина, там ночлѣг малъ.

Року того и мѣсяця того дня *кз* [23], на Состраданіе П[речистої] Богородици, єпископ й архимандрита Волоскиї провадили тѣло Сватаго Іѡана Сочавскаго з Жовкви на Волосцину, до Сочави, провадили¹⁰⁴.

Року *аџлг* [1783] януарія *ка* [21], снігъ велики запавъ, же трудно перейти с хати до хати, по вѣкна засипавъ. Року того з снѣгу вода велика ѡ чверть локцѡ [sic] [не] менша, як року п[решлого] була¹⁰⁵.

Рок *аџлє* [1785], ледъ сталъ по Богоявленію другиї разъ й стоялъ до Благовѣщенія, беспечне їздили на него, ажъ дня *з* [3] по Благов[ѣ]щенію почався псовати.

Року того мѣсяця априля дня *а* [1], {вѣвторокъ в ден великої погоди}, по полудню звѣзда коло мѣсяця свѣтла показаласіє ї до заходу з мѣсяцем *шла*.

Мѣсяця {того} априля {і} року того дня *д* [4], ледъ з Днѣстра пошоль в пятокъ, и всет тое лѣто дощъ йшоль.

---

¹⁰⁰ День Святого Іллі у XVIII ст. за Юліанським календарем припадав на 20 липня (за Григоріанським календарем — 31 липня).

¹⁰¹ Внаслідок цієї повені 1780 р. церкву Свв. Петра і Павла в Залукві розібрали (Петрушевич А. Дополнения к Сводной галицко-русской летописи с 1772 до 1818 год (= Литературный сборник, издаваемый галицко-русской матицею: г. 1897. — Ч. 2) / А. Петрушевич. — Львов : из типографии Ставропигийского института, 1897. — С. 86).

¹⁰² Цаль (cal) — австрійська міра довжини, за сучасною метричною системою дорівнювала 2,63 см.

¹⁰³ Тиждень перед постом, який наставав після дев'ятої неділі, починаючи з Великодня, а закінчувався 12 липня на свято Апостолів Петра і Павла.

¹⁰⁴ Йдеться про мощі святого Іоанна Сучавського, що жив у першій половині XIV ст., прийнявши мученицьку смерть в сучасному Білгороді-Дністровському. Його мощі перебували у Стрию та Жовкві протягом 1685—1783 рр., поки не були вивезені до Сучави за дозволом австрійського імператора Йосифа II.

¹⁰⁵ На полях дописано: мар[та] *кв* [22].

Року *аџне* [1785] ау[гу]ста дня *кс* [26], Іосифъ¹⁰⁶ цесарь законніковъ з Скету вигнал, а всѣ боџатва церковні забрав ї манасътирскіи, а законіки пошли в Росію, на Москву¹⁰⁷.

Року *аџнс* [1786], рѣкъ барзо тяжки, голодні, в маю {мѣсяци} жито куповано по двадцят золотихъ ї по два, пшеніця по *кс* [26], пшоно по *м* [40], ячмень по вѣсѣмнатцятъ золотих¹⁰⁸.

Року *аџнс* [1786] мѣсяця іюля *ѳі* [19], цесарь ночовал {на пробоствѣ} в Галичу {ї суботи на недѣлю}, ї с четвертої години мша для него була ї поїхал в неделю тоєя години. За ночляг [sic] дал червоніх *с* [6], на убогих червоніх *с* [6], на місто *и* [8], которіи на сторожи месчан були червоніх *с* [6], за *msza* [sic] 6, перевѣзнікамъ червоніх 6.

Року того мѣсяця џктоврія дня *кс* [26], на Димитрія С[ватаго], снѣгъ великий запавъ, до пояса сягавъ.

[// 58зв.] Року *аџнс* [1786] мѣсяця декеврія *кз* [23], мѣсяц мѣнілсѣ страшне џд дванацатої години ажъ до четвертої по полунощи, так ся змѣніл, же досчену затмилсѣ, зе знаку не було мѣсяца, вес ся затмилъ¹⁰⁹.

Року *аџнѳ* [1789] марта *кѳ* [24] ходили на ледъ, *ке* [25] на Благовѣщеніє пѣшоль ледъ.

Року *аџч* [1790] мѣсяця февруарія дня *к* [20], Іосифъ цесарь пожегн[а]ль ся з сим свѣтом.

Року того марта *кс* [26] земля трасласіє в ночи џ девятої годинѣ.

По Іосифѣ цесарѣ австриацкомъ Леџпольдѣ старшіи брат, на тронъ вступивши, полтора року щасливе царствоваль, войну съ Турками закончилъ¹¹⁰.

По Леџпольдѣ вступилъ на тронъ и почаль царствомъ владѣти синь его Францѣшокъ вторіи дня *а* [1] м[а]рта *аџчв* [1792] року, которіи з Французами заразъ по смерти џтца своего зачалъ войну¹¹¹.

¹⁰⁶ Ім'я цісаря густо замазано чорнилом.

¹⁰⁷ Насправді більшість монахів Скиту Манявського переселилися у монастирі Буковини і сусідніх православних країв (див.: Кугутяк М. Назв. праця. — С. 14–15).

¹⁰⁸ Див. середні ціни на збіжжя у ці роки: Szewczuk J. Op. cit. — S. 320.

¹⁰⁹ Про це затемнення місяця на українських землях в цей час у літературі не відомо, див.: Крип'якевич І. Астрономічні явища в українських літописах XI—XVIII в. — С. 316–327.

¹¹⁰ Війна австрійців з турками 1787–1791 рр. закінчилася підписанням 4 серпня 1791 р. Свіштовського мирного договору.

¹¹¹ Війна Австрії з Францією розпочалася 20 квітня 1792 р., але саме Франція оголосила війну Австрії.

Року *дѣлѣ* [1794] Москалѣ велику Полщу завоевали и Варшаву на себе одебрали¹¹².

Ориг.: Львівська наукова національна бібліотека ім. В. Стефаника НАН України. – Відділ рукописів. – Ф. 9 (Колекція рукописів різного походження), спр. 271, арк. 56–58зв.

Myron Kapral (Lviv, Ukraine)

Halych Chronicle of the late 18th Century

The publication introduces into the scientific circle an unknown monument of the chronicles in the early modern period – the Halych chronicle of the late 18th century. The author of the work was the priest of the church of St. Nicholas on the Halych suburb rev. Petro Horbachevsky (1728–1790). The publication analyzes the circumstances of the creation of the annals, the person of the author, historical records (from Khmelnytsky uprising to 1794), religious phenomena and events, natural disasters, national aspects of the relationship. The Halych chronicle of the late 18th century, written in live Ruthenian (Ukrainian), reflects the national-religious context of the era when priests in Galician lands remained almost the only representatives of the spiritual and intellectual elite of the Ukrainian people.

Keywords: *Halych town, Halych chronicle of the late 18th century, rev. Peter Horbachevsky, St. Nicholas Church in Halych, national relations.*

---

¹¹² Повстання Тадеуша Костюшка проти Пруссії та Росії 1794 р. закінчилося поразкою. Російські війська захопили Прагу, передмістя Варшави, 4 листопада 1794 р., вчинивши різанину мирних мешканців.